

Бакалець

НОВІ ЗНАХІДКИ ПРАЗЬКИХ ГРОШІВ XIII-XV ст. НА ТЕРИТОРІЇ ПОДІЛЛЯ

Автор статті робить спробу проаналізувати близько десяти нових знахідок празьких грошів XIV - XV ст. на території Поділля, показує роль празького гроша як основного номіналу в грошовому обігу європейських держав та подільського краю зокрема.

Ключові слова: *гріш, празький гріш, «широкі гроші», півгріш, денарій, квартник, львівський півгріш, руський півгрош, «подільський напівгрошик», гривна, Велике князівство Литовське, Костянтин Каріатович.*

Постановка проблеми. Джерела з історії грошового обігу Поділля відображають процеси, які відбувались в результаті зміни політичного, соціально-економічного устрою внаслідок відвоювання Литовським князівством у Золотої Орди у 1362-1363 рр. Київщини, Чернігівщини, Новгород-Сіверщини та Поділля, заснування племінниками литовського князя Ольгерда - князями Коріатовичами в другій половині XV ст. Подільського князівства. Саме тоді українські землі від Покуття до Середнього Подніпров'я отримали історичну назву «Поділля». Розвиток виробництва, будівництво нових подільських міст-фортець у Сатанові, Смотричі, Кам'янці-Подільському, Рові, Брацлаві, Хмільнику, які захищали від татарських набігів «порубіжне суспільство», сприяли розвитку ремесел, торгівлі, формуванню нових грошових відносин та власного монетного карбування на подільських землях у складі Великого князівства Литовського у 1363-1569 рр.

Попередні та сучасні знахідки скарбів монет на теренах Поділля яскраво свідчать про активне включення подільського ринку у систему тісних торговельних контактів з країнами Центральної та Західної Європи, про появу в грошовому обігу краю срібних іноземних монет. Серед них домінують срібні празькі гроші 1300-1547 рр., угорські срібні денарії, гроші, руські грошики Червоної Русі (Галичини), польські, литовські, молдавські півгроші, денарії, наслідування дирхеми Золотої Орди хана Джанібєка (1342-1357), шилінги Тевтонського ордену, гроші Лівонського ордену.

Вивчення нових скарбів та окремих знахідок празьких грошів, їх фракцій, в тому числі місцевого карбування, допоможуть дослідникам більш повно відтворити характерні особливості подільського грошового ринку періоду, що досліджується, частку цього номіналу в загальній масі грошового матеріалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Даній проблемі свої наукові розвідки присвятили сучасні українські нумізмати: Р. Савов [14,15], О. Погорілець [16], М. Котляр [12], Г. Козубовський [7, 8, 9, 10, 11], Р. Шуст [18, 19], О. Бакалець [1, 2, 3, 4], В. Орлик [17], Г. Голиш [5], Н. Дорофієва, З. Комаринська [6], С. Мальований [13]. Разом із тим у цій проблематиці є чимало не дослідженого.

Метою запропонованого дослідження є аналіз та введення до наукового обігу нового нумізматичного матеріалу, виявленого на території Вінницької та Хмельницької областей в другій половині XX - на початку XXI ст.

Виклад основного матеріалу. Відомі українські нумізмати М. Котляр, Р. Шуст, Р. Савов, знавці історії грошей України Н. Дорофієва, З. Комаринська вважали, що празькі гроші («широкі гроші») перебували майже у кожному другому скарбі XIV-XVI ст., знайденому на території України. З цим загалом можна погодитися.

Знахідки скарбів та окремих монет цього типу засвідчують також існування ряду населених пунктів Поділля у XIV-XVI ст., торговельних шляхів, які були пов'язані із міжрегіональною і європейською міжнародною торгівлею та грошовим обігом в період пізнього середньовіччя.

Карбування монет на українських землях відновлюється у другій половині XIV ст. Із 1305 р. на галицький, а з часом і на подільський грошовий ринок проникають великі срібні монети - празькі гроші чеського (богемського) карбування. Вони виготовлялися зі срібла 938-ї проби, мали

вагу 3,7 г і діаметр близько 30 мм. Згодом їхня вага зменшилася до 2,6 - 2,7 г, а частка срібла - майже на 40%. Карбування празьких грошів після Вацлава II (1278-1305) провадили Ян II (1310-1346 pp.), Карл I (1346-1378 pp.) і особливо в значних розмірах - Вацлав IV (1378-1419 pp.) [4].

Вони зустрічаються часто в українських скарбах поряд із західноєвропейськими монетами XIV-XVI ст., переважно в обрізаному вигляді.

У другій половині XIV ст. за правління братів Коріатовичів - Бориса, Олександра, Федора та Костянтина Поділля перетворюється із невеликого територіального утворення Великого князівства Литовського на самостійне князівство із суверенною внутрішньою і зовнішньою політикою. В цей час важливими політичними, адміністративними, торгівельними центрами краю стають Смотрич та Кам'янець (від 1374 р. місто, яке одне із перших в Україні одержало магдебурзьке право).

Важливим свідченням самостійності князівства було карбування за правління Костянтина у 1380-1391 pp. срібного «подільського полугрошика», який дорівнював близько половини празького гроша, а за правління Федора Коріатовича у 1388-1394 pp. - срібного денарія із зображенням особистого княжого знаку останнього - подвійного хреста із розсіченими кінцями, який проростає із фігури, схожої на літеру «М» [15]. Чисельні знахідки на Поділлі празьких грошів та їх іноземних і місцевих фракцій свідчать про інтенсивний розвиток міст, ремесел, торгівлі, грошового обігу, міжнародних зв'язків в досліджуваній період.

Так, у 1992 р. в с. Лука Барська Барського району Вінницької області жителем села виявлено невеликий скарб срібних празьких грошів XIV-XV ст. карбування чеського короля Вацлава IV (1378-1419). Комплекс був переданий до фондів Вінницького обласного краєзнавчого музею. Скарб нараховує 30 екземплярів. Монети дуже потерті, що свідчить про їх інтенсивне використання в грошовому обігу та зниження вмісту срібла. Середня вага гроша становить 2,5 - 2,7 г. Комплекс зберігається у фондах Вінницького обласного краєзнавчого музею [22].

Восени 2011 р. біля с. Лисогірки Городецького району Хмельницької області було виявлено скарб срібних європейських і татарських монет XIII - XV ст. [2, 3]. У виявленому комплексі були наявні 471 монета 7 держав: Великого князівства Литовського, Польського королівства, Чеського королівства, Молдовського та Валахського князівств, Кримського ханства, Золотої Орди.

Найстаріші монети Лисогірського скарбу - празькі гроші Владислава II (1278-1305), короля Людовіка Угорського (1370-1382 pp.) та молдавського господаря Петру Мушата (1377-1391 pp.).

У скарбі присутні 150 (31,8%) квартників (грошиків) польського короля Владислава II Ягайла (1386-1434 pp.): 1 грошик Людовіка Венгурського (1370-1382 pp.) та 1 квартник Казимира Великого Ягеллончика (1447-1492 pp.).

Коронні півгроші Польського королівства часу правління короля Владислава II Ягайла (1386-1434) та Казимира Ягеллончика (1446-1492 pp.) нараховують 100 екз. (21,2%). Львівське карбування представлено 34 (7,2%) срібними півгрошами Владислава II Ягайла (1386 -1434 pp.). Вага їх становить 1,43 - 1,44 г. У Лисогірському скарбі присутні 80 (16,9%) коронних срібних денаріїв (1/10 гроша). Вони були відкарбовані за часу правління королів Владислава II Ягайла (1386-1434 pp.) та Казимира Ягеллончика (1446-1492 pp.). Вага їх складає 0,25 - 0,24 г.

Меншу частку у скарбі становлять 12 (2,5%) польських третяків Владислава II Ягайла (1386-1434) туринського карбування. У скарбі знаходяться найбільш популярні у Центральній Європі великі срібні монети - 32 (6,8%) празьких (широких) грошів Богемського (Чехія) карбування часів Владислава II (1278-1305), Владислава IV (1378-1419 pp.) та 3 (0,63%), обрізаних під розмір півгрошика, празьких грошів Яна Люксембурга (1310-1346 pp.).

Із найдавніших чеських монет в скарбі присутня срібна монета - денарій правителя князівства Опольського Пжемко (XV ст.). На одному боці монети в центрі відкарбована латинська буква «P», а зліва - хрест. Вага денарія становить 0,25 г., тобто він відповідає вазі срібних денаріїв Владислава II Ягайла (1386-1434 pp.) та Казимира Ягеллончика (1446-1492 pp.).

Із срібних монет Великого князівства Литовського у скарбовому комплексі присутні 23 (4,8%) денарії князя Вітовта (1392-1430 pp.), діаметром 12 мм та вагою 0,25 г кожна.

Кримське ханство представлено 8 (1,7%) срібними монетами династії Гіреїв із чотирма крапками та литовським надчеканом Вітовта - «колюмною». Цей факт підтверджує на нашу думку

тезу Савова Р. про те, що у кінці XIV - на початку XV ст. не тільки Наддніпрянщина, але й Поділля були центрами здійснення литовських надкарбувань на срібних татарських монетах.

У скарбі присутні 5 київських монет наслідування дирхемам Джанібека 1351-1353 рр. Про активні торговельні зв'язки між Подільським князівством, яке було складовою частиною Великого князівства Литовського та Молдавським князівством у XIV-XV ст. свідчить присутність у Лисогірському скарбі 2011 р. 9 срібних монет Молдови.

Молдавський гріш Петру Мушата трапляється у ряді скарбів досліджуваного періоду, зокрема і на Поділлі. На лицьовому боці монети відкарбовано голову тура, на зворотному боці - герб угорських королів з династії Анджу, подібно як і на півгрошах подільського удільного князя Костянтина Каріатовича (1380-1391 рр.). Але на жаль у Лисогірському скарбі цих подільських монет не виявлено. Валахія у скарбі представлена унікальними монетами - срібним дукатом роду графа Дракули (1453-1503 рр.) вагою 0,46 г.

Навесні 2012 р. під час проведення робіт по догляду за садом в с. Лука Барська виявлений скарб довготривалого накопичення XV - початку XVII ст. В комплексі нараховувалося близько 4 тисяч європейських срібних монет, більшість із яких карбовані на монетних дворах Чехії (близько 200 екз.), Польського королівства, Великого князівства Литовського, Тевтонського ордену. На жаль, скарб розійшовся і точних даних про кількісний та якісний склад цього комплексу немає. Лише відомо, що у скарбі переважали празькі гроші початку XV ст., срібні півгроші Польського королівства, а також були присутні 16 срібних шилінгів Тевтонського ордену в Пруссії магістрів Генріха Ройса фон Плауена (1469-1470) - 1 монета, Генріха Рефле фон Ріхтенберга (1470-1477 рр.) - 1 монета, Мартина Трухзесса фон Ветцаузенна (1477-1489 рр.) - 4 монети Іоганна фон Тіфена (1489-1497 рр.) - 9 монет, і 1 монета сильно потерта [17, 41].

Окремі знахідки празьких грошів виявлені у 2010 р. поблизу м. Сатанова Городецького р-ну Хмельницької області - 4 потерті монети Вацлава IV (1378-1419 рр.) вагою 2,65 - 2,7 г. У 2013 р. 1 монету Чехії часу правління цього ж правителя знайдено в с. Іванівцях, 2 монети - в с. Луці Барській Барського району [21], 2 монети - в м. Бар, одна із яких обрізана під шостак (його вага складає 1,95 г). 1 монету Вацлава IV виявлено також жителем с. Рожепи Жмеринського району на присадибній ділянці.

Наявність у скарбах обрізаних під інші номінали празьких грошей засвідчує думку автора та відомого в Україні знавця празьких монет Г. Козубовського про те, що празький гріш втрачаючи вагу на 1 г, пробу срібла на 40 %, поступово втрачав свою роль в грошовому обігу України і Поділля.

У 2012 р. на Хмельниччині поблизу містечка Смотрич на орному полі виявлено скарб із 916 срібних монет XIV ст., який містить 737 (80,28%) галицько-руських грошків, 128 (13,94%) празьких грошів, 35 (3,81%) півгрошів Подільського князівства Костянтина Коріатовича (1380-1391), 6 (0,65 %) молдавських грошів, 5 (0,54%) угорських денаріїв, 3 (0,32%) джучидські дирхеми, 1 (0,10 %) монета київського наслідування дирхемам Джанібека, 1 (0,10 %) монета Новгород-Сіверського наслідування Корибута джучидським дирхемам. У комплексі були присутні 2 (0,21%) срібні гривні човникоподібної форми, вагою приблизно 200 - 206 г. Ці знахідки є відгомінном «безмонетного періоду» XII-XIII ст.

Монети Подільського князівства, карбовані князем Костянтином Коріатовичем (1380-1388/91 рр.) в Смотричі і Кам'янці-Подільському, виявлені на Поділлі, Черкащині, Київщині, Угорщині. Вони в народі одержали назву «подольський полугрошик» і перебували в грошовому обігу в першій половині 80-х років XIV ст. На лицьовому боці монети відкарбований герб князів Коріатовичів - Св. Юрій-Змієборець. Написи на монетах Костянтина виконані латиною в готичному стилі з іменем правителя і його титулами: «[M]OMET[LI]* CON[TR]I(^TSH[LI] (Монета Костянтина)». На зворотному боці подільських монет викарбований герб угорських королів з династії Анджу та круговий напис: «+D(UCIS) H(EREDIS ET) DOMI[N]I*DE SMOTRIC (князя, дідача та господаря Смотрича (Поділля))». Монети виготовлені із срібла, вагою 0,72 - 1. 01 г, діаметром 1,76 - 1,85 см [15, 16, 17].

Хоча монети скарбу розійшлися серед колекціонерів, але завдяки зусиллям Хмельницького нумізмата, дослідника грошового обігу України Р. В. Савова, вдалося зібрати достатню інформацію відносно його якісного та кількісного складу [14]. Смотрицький комплекс, на думку

дослідника, був захований не раніше середини 80-х років XIV ст. Цю думку підтверджує відсутність у скарбі популярних на Поділлі галицько-руських грошків Владислава Ягайла I (1386-1434 pp.), карбування яких розпочалося лише у Львові в 1387-1389 pp. Наймолодшими монетами скарбу є: півгроші Подільського князя Костянтина Коріатовича, молдовські гроші Петру Мушата, дирхеми Токтамиша та угорські денарії Марії Угорської. Найстарішою монетою скарбу є празькі гроші Яна Люксембурзького (1310-1346). Період накопичення грошей Смотрицького скарбу становить близько 45-50 років. Можна погодитися із Р. Савовим про віднесення даного комплексу до скарбу короткочасного накопичення [14].

За номіналами та державною приналежністю Смотрицький комплекс дуже подібний до Лисогірського скарбу 2011 р. [2]. До складу Смотрицького скарбу входили: празькі гроші Яна Люксембурзького (1310-1346 pp.) та Карла I (1346-1378 pp.) - 128 екз. (з них 120 обрізаних), півгроші Подільського князівства Костянтина Коріатовича (1380-1391 pp.) - 35 екз., галицько-руські грошики Казимира III (1333-1370 pp.) - 26 екз. (з них 2 обрізаних), Галицько-руські грошики Владислава Опольського (1372-1379 pp.) - 41 екз. (з них 6 наслідувань, 6 обрізаних та 1 грошик із зображенням польського орла), галицько-руські грошики Людовика Угорського (1342-1382 pp.) - 670 екз.

У скарбі виявлені молдовські гроші Петру Мушата (1375-1392 pp.) - 6 екз., угорські денарії Марії Угорської (1382-1386/1395 pp.) - 5 екз., Новгород-Сіверське наслідування Корибута джучидським дирхемам (1382-1404) - 1 екз., Київське наслідування дирхемам Джанібєка (1342-1357 pp.) - 1 екз., Джучидські дирхеми - 3 екз. (Токтамиш (1380-1395 pp.) та його наслідування).

Скарб з-під Смотрича є унікальний за своїм складом. Наявність в ньому 35 екземплярів срібних «подільських полугрошків» Костянтина Каріатовича, карбованих різними штемпелями, і які втричі переважають усі попередні знахідки цієї монети на території України і за кордоном, свідчать про великі їх емісії [14].

Висновки. Таким чином, нові знахідки срібних монет Чехії, Польщі, Литви, Угорщини, Тевтонського ордену XV ст., Молдови, Подільського князівства К. Коріатовича кінця XIV ст. та західноєвропейських монетних скарбів довготривалого накопичення яскраво ілюструють основні номінали подільського грошового ринку XIV - XV ст., джерела надходження грошової маси на його ринки. Скарби із Сатанова, Луки Барської, Лисогірки, та окремі знахідки празьких грошів у м. Барі, навколишніх селах Іванівці, Лука Барська, Рожепи, які знаходяться на відстані близько 5 - 7 км. між собою свідчать, що саме через цю місцевість проходив один із торговельних подільських шляхів у XIV-XV ст., про інтенсивність заселення регіону, розвиток торгівлі та значне використання населенням Поділля празького гроша і його фракцій.

Із 5426 монет, виявлених у 8 скарбах та окремих подільських знахідках, празькі гроші становлять 402 (7,4%). У скарбах наявні монети королів Чехії: Владислава II (1278-1305 pp.), Яна Люксембурзького (1310-1346 pp.), Карла I (1346-1378 pp.), Владислава IV (1378-1419 pp.), що свідчить про стабільний приплив на подільський ринок та активне використання в грошовому обігу празьких грошів протягом XIV - XV ст.

Література

1. Бакалець О. А. Скарби монет XV-XVIII ст. із Меджибожа та його окраїн / О. А. Бакалець, О. І. Курок // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методики: зб. наук. праць. - К., 2013. - № 22-23. - С. 471-488.
2. Бакалець О. А. Скарб срібних середньовічних монет XIII-XV ст. із Городецького району Хмельницької області / О. А. Бакалець // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Козацька доба в історії Поділля та Південно-Східної Волині», присвяченої 365-річчю Пилявецької битви. - Хмельницький, 2013. - С. 221-227.
3. Бакалець О. А. Лисогірський та Юринецький монетні скарби як джерела вивчення грошового обігу Поділля в XIII - початку XV ст. / О. А. Бакалець, // Вісник Черкаського національного університету: історичні науки та джерелознавство. - Черкаси, 2013. - 22. - С. 90-95.
4. Бакалець О. А. Скарби монет як джерело вивчення грошового обігу Гетьманщини (1648-1781) / О. А. Бакалець. К., 2012. - 334 с.
5. Голиш Г. М. Основи нумізматики навч. посіб. : 2-ге вид, випр. і доп / Г. М. Голиш. - Черкаси, 2006. - 314 с.
6. Дорофієва Н. В. З історії грошей України / Н. В. Дорофієва, З. М. Комаринська. - К.-Львів, 2000. - 165 с.
7. Козубовський Г. А. Новий скарб празьких грошей з Київської області / Г. А. Козубовський, О. Строков // НумізMATика і фалеристика. - 2001. - № 1. - С. 48.

8. Енциклопедія історія України в 10-ти т. / гол. ред. В. А. Смолій. - К., 2005 - Т. 1. - С. 208.
9. Козубовський Г. А. Синьоводська битва 1362 р. і зміни в грошовому обігу Південної Русі-України / Г. А. Козубовський // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методик; зб. наук. - К., 2012. - Число 20. - С. 93-99.
10. Козубовський Г. А. Обрізані празькі гроші в монетному обігу України / Г. А. Козубовський // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методики: зб. наук. праць. - К., 2010. - Число 16. - С. 190-198.
11. Козубовський Г. А. Про один платіж кінця XIV ст. / Г. А. Козубовський // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. - Вип. 33. - Переяслав-Хмельницький, 2013. - С. 61-63.
12. Койгар М. Znaleziiska monet z XIV-XV st. w pa obci 7a75C i krajskiej wvK Materialu / М. Койгар. - "Gos^- Warszawa-Krakow-Gdansk, 1975. - 250с.
13. Малёванный С. Ф. О кладах, монетах, но не о деньгах... / С. Ф. Малёванный - Винница, 2004. - 296 с.
14. Савов Р. Скарб монет XIV ст. з-під Смотрича / Р. Савов // Львівські нумізматичні записки. - 2013. - Ч. 8.
15. Савов Р. В. Монети Подільського князівства (XIV ст.) / Р. В. Савов. - Хмельницький, 2009. - 13 с.
16. Погорілець О. Г. Подільський півгрош карбований на Поділлі // Нумізматика і фалеристика. - 2006. - № 2.
17. Погорілець О. Про нові знахідки монет Подільського князівств / О. Погорілець, Р. Савов // Нумізматика і фалеристика. - 2007. - № 4. - С. 28-31.
18. Орлик В. М. Монеты государства Тевтонского ордена в Пруссии составе денежных и денежно-вещевых кладов, найденных на территории Украины / В. М. Орлик // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. - Вип. 33. - Переяслав-Хмельницький, 2013. - С. 39-45.
19. Шуст Р. М. Нумізматика. Історія грошового обігу та монетної справи в Україні. Навчальний посібник / Р. М. Шуст. - К. : Знання, 2007. - 375с.
20. Шуст Р. М. Грошове господарство південно-східних воєводств Речі Посполитої (XVI - перша половина XV ст.) / Р. М. Шуст. Дисертація кандидата історичних наук - К., 1988. - 300 с.
21. Фонди Барського районного історичного музею. Інв. № Н 6789-6790.
22. Фонди Вінницького обласного краєзнавчого музею. Інв. № Н 1789-1819.
23. Фонди Вінницького обласного краєзнавчого музею. Інв. Н 7780, 6755-7746, 10691-10759.

Одержано редакцією 12.12.2014

Прийнято до публікації 17.12.2014

Автор статті делає попытку проаналізувати около десяти новых находок пражских грошей XIV-XV ст. на территории Подолья, показывает роль пражского гроша как главного номинала в денежном обращении европейских государств и подольского края в частности.

Ключевые слова: грош, пражский грош, полугрош, денарий, львовський полугрош., «подольський полугрош», гривна, Великое княжество Литовское, Константин Кориатович.

The purpose of the proposed study is the analysis and introduction to scientific use the new numismatic material, found in Vinnytsia and Khmelnytsky regions in the second half of the XX-XXI century. The new discoveries of silver coins of the Czech Republic, Poland, Lithuania, Hungary, the Livonian Order of the fourteenth century, Teutonic Knights XV, Moldova, the Koriatovich Podolsky Duchy at late fourteenth century and Western and long-term accumulation of coin hoards clearly illustrate the main denominations of Podillya money economy of XIII-XV century., the sources of money for their markets. The treasures and finds of some Prague money in Sataniv, Smotrych, Bar, the surrounding villages of Ivanivzi, Luka Barska, Rozhepy (the distance between them is about 5-7 km.) show that over this area was held one of the Podilsk trade routes in XIV-XV century., the density of population in this region, the developing of trade and significant using the Prague penny and its fractions by the Podillya population.

Keyword: penny, Prague penny, «wide money», pivhrish, denarius, Lviv pivhrish, «Podilsk poluhroshyk», hryvnia, Grand Duchy of Lithuania, Constantine Kariatovych.

Додаток А

Топографія розміщення нових монетних скарбів XIV-XV ст. Поділля із наявністю празьких грошів

№ п/п	Місце, дата знахідки	Загальна к-ть монет	К-ть празьких грошів	% від загальної к-ті монет	Королі Чехії
1	м. Смотрич Хмельницької області, 2012 р.	916	128 (12 обрізаних)	13,94 %	Ян Люксембурзький (1310-1346) та Карл I (1346-1378)
2	м. Сатанів Хмельницької області, 2010 р.	4	4	100 %	Владислава IV (1378-1419)
3	с. Лука Барська Барського р-ну Вінницької області, 1992 р.	30	30	100 %	Владислава IV (1378-1419)
4	с. Лука Барська Барського р-ну Вінницької області, 2012 р.	2	2	100 %	Владислава IV (1378-1419)
5	с. Лука Барська Барського р-ну Вінницької області, 2012 р.	4000	200	5%	Владислава IV (1378-1419)
6	с. Лисогірка Городецький р-н Хмельницької області, 2011 р.	471	35 (3 обрізані)	7,43 %	Владислава II (1278-1305), Владислава IV (1378-1419)
7	м. Бар Вінницької області, 2005 р.	2	2 (1 обрізана)	100%	Владислава II (1278-1305), Владислава IV (1378-1419)
8	с. Рожепи Жмеринського району Вінницької області, 2013 р.	1	1	100%	Владислава IV (1378-1419)
	Всього	5426	402	7,4%	Ян Люксембурзький (1310-1346), Владислава II (1278-1305), Карл I (1346-1378), Владислава IV (1378-1419)